

CSUKAI MAGDOLNA¹**A szocializációs tényezők szerepe a deviáncsá válásban****The role of socialization factors in the process of becoming deviant****Absztrakt**

Jelen tanulmányomban sorra veszem az elsődleges és másodlagos szocializációs tényezőket, illetve ezek deviáns viselkedésformák kialakulásában betöltött szerepét. Ennek kapcsán részletesen kitérek a családra, az iskola és a média hatásaira. Igyekszem feltárni, hogy melyik területen, milyen problémák merülhetnek fel, amik kizökkentik a fiatalt a normakövető életvitelből.

Kulcsszavak: szocializáció, család, iskola, média, bűnelkövetés

Abstract

In this paper I line up the primary and secondary socializing factors and their roles in the development of deviant behaviours. Along I give a detailed description of the effect of family, school and media. I try to unfold what problems can emerge on each field which then puts the young off from the norm following lifestyle.

Keywords: socialization, family, school, media, crime

BEVEZETÉS

Hogyan és milyen körülmények között válik egy ember normakövetővé, „normálissá” és normaszegővé, „normáltalanná”? Vajon hol találhatóak meg az első nyomok, amik félresiklatják – akár már gyermekkorban – az egyént? Ha választ szeretnénk kapni ezekre a kérdésekre, akkor legelőször a fiatalkori kriminális devianciák hátterében rejlő társadalmi és szociális tényezőket kell feltárni, mely vizsgálathoz a kulcsszó a szocializáció.

A szocializáció kérdéskörét több tudományág is kutatja, ebből kifolyólag számtalan meghatározást és megközelítést alkalmaznak. A pszichológia a személyiség kialakulásának folyamatát, az individuum fejlődését jelöli ezzel a fogalommal – de rokon fogalomként

¹ Nemzeti Közszerológáti Egyetem, Hadtudományi Doktorandusz Iskola, doktorandusz hallgató/National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, E-mail: csukai@gmail.com ORCID: 0000-0001-8682-3144

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

használják az internalizáció és individualizációt is –, melyben döntő szerepet kap a gyermekkor. Azonban a gyermekkoron belül eltérő, hogy az egyes kutatók hova helyezik a hangsúlyt például csecsemőkor (Freud), későbbi gyermekkor (Piaget), serdülőkor (Eriksen). A szociológia tudománya már önmagában is több meghatározással dolgozik a szocializációt illetően. A folyamathoz tartozónak tartják, ahogyan a gyermekek megtanulnak a társadalomban élni, magukévá téve a normákat, értékeket, kultúrát és társadalmi szerepeket, melyeket be kell tölteniük. Az antropológia pedig az adott kultúra és szociális viselkedés elsajátítását nevezi szocializációnak. (Teleki, 2010)

A SZOCIALIZÁCIÓ

A genetikai hajlamok előhívásában és a személyiség kialakulásában nagy szerepet játszik a szocializáció és annak sikeressége vagy sikertelensége; mivel egy olyan rendszerről van szó, mely időben és térben, a tárgyi és szociális környezettel való interakció során fejlődik ki. (Boros és Csetneky, 2002) Az ez által megvalósuló társadalmi beilleszkedés egy életen át tartó folyamat: *„A szocializáció során az egyén megtanulja megismerni önmagát és környezetét, az együttélés szabályait, a lehetséges és elvárt viselkedési módokat.”* (Sallai, 1996: 80.) Társadalmi szempontból az egyént akkor tekinthetjük sikeresen szocializáltnak, ha gondolkodásában, érzéseiben, vélekedéseiben és cselekvéseiben alapvetően úgy funkcionál, ahogy azt az adott közösség egy vele azonos életkorú, nemű és társadalmi helyzetű egyéntől elvárja. (Vajda és Kósa, 2005) Lényegében elkülöníthetünk elsődleges- és másodlagos szocializációt, illetve egy korrekciós vagy reszocializációt. Ez utóbbi csak az első két fázisban fellépő zavarok esetén válik jelentőssé, és a büntetés-végrehajtás egyik kiegészítő funkcióját képezi.

A szocializáció a gyermek és környezete – kezdetben a szülők, később a jelentős mások – folyamatos interakciója során végbemenő folyamat. Elsősorban tanulási folyamatokból áll, melyek során az egyén elsajátítja és alkalmazza az együttélés értékeit, normáit, szabályait. Az együttélés nem egyszerűen egymás mellett létezést jelent, hanem valamilyen közösségben való létet. A szocializáció során megtanult értékek, szabályok és viselkedésformák nemcsak néhány konkrét emberhez kötődnek: sokszor nagyobb közösségek vagy egy adott kultúra „írja elő” ezeket. A kisebb közösségektől természetesen egyéni normákat is elsajátítunk, melyek többnyire nem ellentétesek a közösségi normákkal. A szocializáció tehát összekapcsolódik különböző közösségekkel is. (Mérei, 2001)

Mivel nagyon bonyolult folyamatról van szó, ezért ritka a problémamentes lezajlása, így gyakran felléphetnek magatartászavarok. Ezeket szerencsés esetben a környezet képes a helyén kezelni és megoldást kínálni rájuk, melynek a hatására a beilleszkedés sikeressé válhat. Néhány esetben azonban sajnos nem kezeli a környezet megfelelően a fellépő zavarokat, így a gyermek nem sajátítja el a társadalom által elvárt értékrendet és normákat, illetve az ezek elsajátításához szükséges alapok is hiányosak maradhatnak. (Szegál, 2007) Ekkor következik be az eltévelyedés, a deviáns viselkedésformák kialakulása, melynek során az egyén nem képes a társadalmi normák és értékek szerinti életvitelre. Deviáns

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

viselkedésformának tekinthető – a teljesség igénye nélkül – például a bűnözés, az öngyilkosság, az alkoholizmus, a kábítószer-fogyasztás és a nem organikus mentális betegségek.

A gyermek születésétől fogva szükségszerűen kapcsolatba kerül másokkal. Ez az életben maradásának a feltétele. Így felnőtté válása során szocializációját alapvetően négy tényező alakítja, melyek közül az első az elsődleges szocializáció, míg a további három a másodlagos szocializáció részét képezi: család, óvoda és iskola, kortárs csoport, média.

CSALÁD – ELSŐDLEGES SZOCIALIZÁCIÓS TÉNYEZŐ

A család, mint elsődleges szocializációs közeg, pótolhatatlan fontossággal rendelkezik. Ennek oka abban rejlik, hogy ez az első közösség, amellyel a gyermek találkozik, ide illeszkedik be legelőször – születésétől haláláig tagja marad. Ehhez a kis közösséghez a legerősebb és a legtartósabb a kötődés élete során.

A családban lezajló korai szocializáció szempontjából fontos, hogy a gyermeknek megihitt, bizalommal teli légkört biztosítsunk. A sikeres szocializációt elősegítő családi élet ismérvei: felelősség minden családtag iránt, együttes családi események, elismerést ad és kap minden családtag, meghitt nyíltság és bizalom, erkölcsi tartás és következetesség, illetve konfliktustűrő képesség. (Teleki, 2010) A gyermek a családtagokkal közvetlen és folyamatos interakcióban van, és ha a fenti ismérvek teljesülnek, akkor sikeresen el fogja sajátítani mind a felnőtt, mind a közösségi szerepeit. Ezen túlmenően természetesen további fontos ismereteknek is a birtokába jut: konfliktuskezelés, család irányítása, női-férfi feladatok a családban. Ezek hozzájárulásával a gyermek más közösségekben is megtalálja a helyét, és sikeresen tud működni.

Az elsődleges szocializációs közeget vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a kriminális reakciók gyakorisága nagyobb a csonka családokban, illetve olyan családok gyermekei között, akik mostohaszülővel rendelkeznek. Specifikus ártalomnak tekinthető a szülők szociális adaptációjának zavarai, mint az alkoholizmus, gyakori munkahelyváltás, aszocialitás, agresszió, brutalitás. (Popper, 1970) Ezzel összhangban van Solt Ágnes életút vizsgálata, aki ez alapján törekedett a devianciák kockázati tényezőinek azonosítására. Eredményei azt mutatták, hogy a családon belüli erőszak és elhanyagolás jelenti a legnagyobb veszélyeztető tényezőt. (Solt, 2004) Volentics Anna a család instabilitását emelte ki rizikófaktorként, főleg a már fiatal korban javító- és nevelőintézetbe kerülteknél. (Volentics, 1999) Az említett kutatások alapján tehát összefoglalva; szocializációs zavart idézhet elő: családi minta hiányosságai, család diszharmonikus működése, szülő személyiségzavara, szülő deviáns magatartása, család társas viszonyainak rendezetlensége, illetve ha a gyermek a szülő önmegvalósítójaként van kezelve.

A serdülőkorban elkezdődik a családról való leválás, és a szülők helyett a kortársak kerülnek előtérbe. Azonban fontos, hogy a családi szocializáció nem fejeződik be a gyermek óvodába és iskolába kerülésével, hanem azt kiegészítve folytatódik. Épp ezért nagyon lényeges, hogy a szülők a megfelelő intézményeket válasszák ki gyermekük további neve-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

lése céljából, hiszen a szocializációt segíti, ha az intézmény és a család jó viszont ápol és azonos normákat, értékeket vall. Például egy ateista családból származó gyermek sokkal nehezebben fog beilleszkedni egy szigorú katolikus normákkal működő iskolába, mint egy katolikus hitet gyakorló családból származó társa.

ÓVODA ÉS ISKOLA, KORTÁRSÁK – MÁSODLAGOS SZOCIALIZÁCIÓS TÉNYEZŐ

Az intézményesült keretként szolgáló óvodát, iskolát úgy gondolom a kortársakkal együtt érdemes tárgyalni, hiszen nagyon sok átfedést tartalmaz ez a két tényező. Viszont természetesen kitérek a specifikus vonásaikra is.

Az általános tankötelezettség bevezetésével (1868. évi 38. törvénycikk)² indult meg egy újfajta modernizációs folyamat, ami megváltoztatta a gyermek szocializációját. A modern iskolarendszernek köszönhetően átalakult a szülő és gyermeke napi kapcsolata, hiszen a gyermek már nem töltötte az egész napját otthon, ami a közös idő csökkenését eredményezte. A családok szervezete és funkciója szintén változáson ment keresztül. Innentől kezdve kevésbé érvényesült oktató jellege, mert ezt átvette az óvoda és az iskola. Ez összességében a család és az intézmények egyfajta feladatmegosztását jelenti a gyermek szocializációja tekintetében. (Somlai, 1997) A gyermekek a családtól elszakadva ezekben az intézményesült – formális közegek, szemben a család informális voltával – keretekben találkoznak először nagyobb közösséggel és elsősorban kortársakkal.

Mivel az ember alapvetően társas lény, ezért természetes igénye a közösségi lét, a közösségben való létezés; így 4-5 éves kor után idejük egyre nagyobb részét töltik kortársakkal, barátokkal a gyermekek. A közösség, mint társas közeg elengedhetetlen szerepet játszik az ember egész életében, mert nélküle az ember élet- és fejlődésképtelen. (Sallai, 1996) Az ember egyidejűleg több közösséghez is tartozik, melyek különböző nagyságúak és minőségűek lehetnek. Például egy osztályközösségen belüli apró klikk – mivel az osztály nem homogén közösség – vagy egy nagyobb mondjuk vallási alapon szerveződő ifjúsági csoport. Azok a csoportok, melyekhez az egyén tartozik, mindig az életszakaszának megfelelően kerül kiválasztásra. Például felnőtt vagy idős emberek ritkán tagjai ifjúsági csoportnak; sőt gyakori, hogy a különböző csoportok eleve meghatározzák a felvehető tagok életkorát. Ezek a számtalan féle kisebb-nagyobb közösségek alapvetően meghatározzák a személyiség fejlődését és szocializációját.

A közösség szabad megválasztását jelentős mértékben befolyásolják a közös érdekek és értékek. Azok a közösségek, amelyekbe az egyén beleszületik vagy véletlenül belekerül, közös érdekek és értékek mentén jöttek létre. A közösség célja tehát egyrészt, hogy kielégítse az egyén közösségsszükségletét, másrészt valamilyen a társadalom számára fontos feladat teljesítése. (Báthory és Falus, 1997.) Ilyen módon például az iskola, mint

² Eötvös József javaslatát 1868. december 15-én szentesítette a király. Ez lett Magyarország első népoktatási törvénye.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

közösség lényeges szerepet játszik az egyén fejlődésében, egyúttal azonban a társadalmi szintű oktatás és nevelés feladatát is ellátja.

A nevelés az emberhez, az emberi léthez köthető sajátos jelenség, melyet a történelem minden korszakában megkaptak az utódok születésüktől kezdve. A folyamat a nevelő és a nevelt között fellépő interakció során megy végbe (Zrinszky, 2002) és szükségszerűen összefügg a személyiségformálással. Természetesen a szocializáció egésze nem csak ebben a szűk nevelő-nevelt kapcsolatban valósul meg, a folyamatnak csak egy szelete a nevelés.

ÓVODA ÉS ISKOLA

Az óvodában a gyermekek viselkedését, cselekvéseiket még főként a számukra fontos „mások” – felnőttek, társak – leutánzása jelenti. Tevékenységeik középpontjában az együttes élmény áll: kezdetben csak szimplán az együtt lét, majd az együtt mozgás, végül a tárgy körüli összeverődés. Elsajátítják a szerep- és szabály-játékokat. (Mérei és V. Binét, 1999) Az iskola már egy minőségileg új közeg lesz, melyben a társas viselkedés gyorsan fejlődik: kommunikációs készség, nyelvi készség, szókincs.

Az iskola több kisebb közösséget foglal magában, melyek nem feltétlenül vannak szoros kapcsolatban egymással, de egy-egy diák akár többnek is tagja lehet: osztály és foci-csapat. Az, hogy egy gyermek mely közösségeknek a tagja egy adott iskolán belül, illetve hogy a közösségen belül milyen szerepet/szerepeket tölt be, továbbá hogy mennyire aktív/passzív tagja a közösségnek jelentős a szocializáció szempontjából. Ezt szociometriai módszerekkel lehet és ajánlott vizsgálni, a szociometriai pozíció meghatározása segítségével. (Mérei és V. Binét, 1999)

Azt, hogy milyen helyet töltünk be az osztályközösségben, nagyban meghatározza az a családi közeg, amelyből érkezünk. Amennyiben a két közösség értékrendje és normarendszere szignifikáns eltéréseket mutat, félő, hogy a gyermek könnyen a szociometriai háló peremére szorul és képtelen lesz beilleszkedni. Ha egy gyermek ilyen formán már általános iskolában negatív élményekkel telítődik a közösséggel kapcsolatban, akkor a középiskolába is alapvetően ezzel a hátránnyal fog érkezni. Az egyre nagyobb elszigeteltség esetenként lógáshoz, kimaradáshoz és a személyiség torzulásához vezethet. Több kutatás is megcélozta ennek a folyamatnak a feltárását. Elsősorban e területen a roma gyermekek iskolába történő beilleszkedési nehézségeit és kimaradását vizsgálják. Úgy gondolom, hogy ezen a téren az asszimiláció kényszerítése, és ennek következtében a gyermek két eltérő normarendszerrel – kisebbségi szokások és többségi elvárások – való ütköztetése maradandó károkat okozhat és devianciákhoz vezethet. Fontos lenne egy olyan beillesztési program kidolgozása, mely a kulturális sajátosságokat és különbségeket figyelembe véve törekedne csökkenteni a család és az iskola közötti nézeteltéréseket, így segítve a gyermek sikeres beilleszkedését. Sok esetben az alapproblémát az jelenti, hogy a szülők nem támogatják gyermekük oktatásban való részvételét. Nem tartják értéknek az iskolázottságot, és gyakran maguk a szülők is aluliskolázottak. Így esetükben az iskola

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

feladata nem a családban megtanult normák és értékek rendszerének, illetve az elkezdett személyiségfejlesztésnek folytatása, hanem egy részben eltérő többségi kultúra megismer-tetése a gyermekkel. Ez nagyon nehéz feladat és számos nehézséggel jár együtt – kezdve a nyelvi, kommunikációs problémákkal. Ugyanis ha a gyermek nem beszél, nem ért meg 100%-an a többségi nyelvet használó pedagógust, azt további problémákat generál. Az ilyen gyermek tanulási teljesítménye valószínűleg el fog maradni társaitól, amit kudarc gyanánt élhet meg. Ez az egész folyamat pedig a lemorzsolódás esélyét fokozza.

Végeredményképpen, pedig az iskolából – akár már általános iskolából – kimaradt gyermekeknek élete hátralevő részben szembesülnie kell azzal, hogy az iskolázottsági hiányosságai miatt a munkavállalási és megélhetési esélyei az átlagos alatt vannak. Ez pedig bizonyos deviáns viselkedési formák melegágyaként szolgálhat: hajléktalanság, bűnözés, szenvedélybetegségek.

KORTÁRSÁK

Az iskolai kortárscsoportok mellett igen jelentős szocializációs szerepe van az önként vá-lasztott, szabadidős kortársaknak. Az iskolán kívüli kapcsolat más fiatalokkal, barátokkal, szomszédokkal lényegesen különbözik a családi és az iskolai kapcsolatoktól.

A gyermeknek ez az első olyan közössége, melyet önként választ és ennek megfelelő-en serdülőkorban ideje nagy részét már velük tölti. Felső tagozatban, serdülőkorban a kortársak már olyan fontos részei lesznek a gyermek kapcsolati hálójának, hogy nagymér-tékben befolyást is gyakorolnak rá: öltözködés stílus, beszédstílus, szabadidős tevékeny-ség stb. (Vajda, 1997)

Mivel a szülők helyett most már a kortársak lépnek a mintaadó, példakép szerepbe gyakori, hogy a szülőkkel is szembekerül a gyermek kortársai hatására, mely egy lázadó – pozitív és negatív irányú is lehet³ – korszakban nyilvánul meg, amennyiben a két norma- és értékrendszer nem azonos. Ilyenkor a felmerülő konfliktusokat mihamarabb kezelni kell, mert a kortárshatás akkor válik leginkább kockázati tényezővé, ha szülőkkel való viszony megromlik. (Pikó, 2004) Ebben az esetben, amennyiben a választott kortárscsoport a több-ségi társadalmitól negatívan eltérő normákat és értékeket vall – mondjuk szokás a drog-használat vagy az alkoholfogyasztás –, a gyermek csoportban maradásának egyetlen módja, ha ő is ezeket a deviáns viselkedési módokat követi.

MÉDIA – MÁSODLAGOS SZOCIALIZÁCIÓS TÉNYEZŐ

Míg a kezdeti kutatások csak a család és óvoda-iskola-kortársak szocializációs tényezőkre koncentráltak, jelenleg már egyértelmű bizonyítékok támasztják alá azt a nézőpontot, hogy

³ Érttem ezt úgy, hogy bár sztereotípián folytán az emberek nagy részének csak az jut eszébe, hogy a kortársak „rossz útra” viszik a gyermeket, előfordulhat, hogy pont a negatív családi háttérből mutatnak egy pozitív kiutat. Például ha a család nem támogatja a gyermek oktatásban való részvételét és nem segítik, de a kortársak igen.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

szerepük mára kevésbé jelentős. A befolyásuk csökkenésének az okát több kutató is vizsgálta, így több elmélet is magyarázatot nyújt erre a tendenciára.

A média több funkciós eszközrendszer, ami értékteremtő és értékközvetítő tulajdonságokkal is bír a tömegek felé. Ezáltal jelentős szocializációs ágensé vált, hiszen a társadalmi szintről az egyén számára közvetíti a kultúrát. A médiumok, még ha nem is szándékosan, de jelentős befolyást gyakorolhatnak a felnövekvő gyermekekre. A médiahasználat eltérő formái, mind-mind másképp járulnak hozzá az életvitel alakulásához. (Berta, 2010) Kezdetben, a technikai feltételek miatt még egyértelműen a rádiót, majd később a televíziót jelentette a tömegmédia. Napjainkban azt mondhatjuk, hogy a számítógép és az internet elterjedésével a televíziózás is kezd inkább háttérbe szorulni a mai fiatalok körében. Illetve egyre gyakoribb az eszközök párhuzamos használata. (Talyigás, 2010)

A gyermekekre gyakorolt hatása szempontjából kétféle álláspont alakult ki a tömegmédiával kapcsolatban. Az egyik Postman *„a gyermekkor halála”*, mely a televíziót és az elektronikus médiát teszi felelőssé a gyermekkor átalakulásáért. Hangsúlyozza, hogy a felnőtt kontroll elvesztése a gyermekek információhoz jutása felett, a felnőttkor és a gyermekkor közötti határ elmosódásával jár együtt. A gyermekek a tömegmédia által korán megismerkedhetnek a régebben sokáig rejtve maradt tartalmakkal is. (Berta, 2010) Ezzel szemben helyezkednek el a *„kommunikáció forradalma”* hívei, akik szerint az új elektronikus média felszabadítóan hat a gyermekekre és új lehetőségeket ad a kezükbe, melynek hatására erősödik a generációs különbség. (Buckingham, 2002)

Az amerikai National Institute of Health 1982-ben végzett, televízió szocializációs hatásait vizsgáló felmérése szerint éppen olyan fontos szocializációs közeg a televízió, mint az eddig tárgyalt család vagy iskola (Vajda, 1994). Egy 1998-ban végzett kutatás alapján Dr. Sallai János is arra a következtetésre jutott, hogy a média, mint modellképző rendkívül fontos funkcióval rendelkezik. Különösen azoknál a fiataloknál tölt be egyértelmű szerepet a példaképválasztásban, akik a szűkebb családi környezetükben nem találnak jobb lehetőséget. Ezekkel az eredményekkel összhangban van Beöthy-Molnár András véleménye, aki szerint a televízió és a rádió által közvetített modellek különösen nagy jelentőséggel bírnak a fiatalokra nézve, hiszen ők nagyobb valószínűséggel követik az ily módon látott, halott példákat a későbbiek során, mint a felnőttek. (Koncz és Nagy, 2002)

Gyakori, hogy fiatalok számára a média által közvetített normák és értékek válnak meghatározóvá, ami befolyásolja addig kialakított értékrendjüket. Ezért lényeges, hogy a szülők odafigyeljenek, hogy gyermekük milyen tartalmakat tekint meg. Azonban az új kommunikációs fajtáknak – az egyre változatosabb elektronikus eszközök elterjedésének – köszönhetően, erősödik az a tendencia, hogy a felnőttek, főként a szülők és pedagógusok elveszítik kontrolljukat a gyermekek időtöltése felett; így ők egy kis magánéletre tesznek szert. (Talyigás, 2010) A gyermekek saját számítógéppel és okostelefonnal rendelkeznek, nem kell már nekik szülői engedély az elektronikus eszközök használatához. A szülők gyakorta nem is tudják, hogy gyermekük éppen mivel foglalatoskodik a gép előtt, akár tanulás címszóval. Képtelenség már ellenőrizni a fiatalok médiahasználatát, hogy milyen tartalmakat, mikor és mennyi ideig néznek. Eme kontrollvesztettség hatása, hogy a média

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

egyre nagyobb félelmet tükröz társadalmi és pszichológiai értelemben. Gyakori, hogy egy-egy nehezen megmagyarázható esemény hátterében, ami túlságosan összetett vagy szörnyű, a médiát jelölik ki bűnbaknak, ott keresik a magyarázatot. (Buckingham, 2002)

ÖSSZEGZÉS

A bűnelkövetők egyik csoportját – főként a fiatalkorúakét – a nem megfelelő szocializációs háttérrel rendelkezők képezik. Mivel az antiszociális és kriminális személyek infantilis vonása a fokozott oppozíciós igény és az alkalmazkodási képtelenség, amik gyakran okoznak adaptációs problémákat, így már az általános iskolából is kimaradnak és a bűnözői életforma felé sodródnak. Ebből kifolyólag a tanulásképtesség terén a nyelvi fejlettségük, az absztrakciós képességük, a teljesítménymotivációjuk és a tanulóssal kapcsolatos értékrendjük elégtelen. (Volentics, 1999) Továbbá a deviáns fiatalkorúak mikrokörnyezete általában nem támogatja a tanulást, nem tekinti központi értéknek, és jellemzően a szülők iskolázottsága is alacsony szintű. Így gyakran a másodlagos szocializációs közeg nem csak hogy képtelen kompenzálni az elsődlegesben felmerülő problémákat, hanem csak fokozza a gyermek elszigeteltségét és deviáns életvitelt eredményez. Az elszigetelt gyermekek pedig, a társas közeg helyett, egyre több időt töltenek a médiahasználattal. A technikai eszközök által megnyílt média pedig további veszélyforrást jelent, hiszen a gyermek felügyelet nélkül találhat rá számára nem megfelelő tartalmakra, amik negatív irányba befolyásolhatják.

Mindebből következik, hogy a nem megfelelő szocializációs körülmények között felnövő fiatalok gyakran a későbbi életük során a társadalom számára nem elfogadott, azaz deviáns életvezetést fognak folytatni. Ez kezdetben kevésbé feltűnő módon jelentkezhet, de a későbbiek során egyre markánsabbá válhat. (Szegál, 2007) Az egészséges szocializációhoz képest szinte minden területen megfigyelhetők a különbségek: szocializációs rendszer, motiváció, értékrend, viselkedés. Épp ezért úgy gondolom, hogy elsődleges feladatunk a korai jelek felismerése és a preventív beavatkozás lenne az ilyen fiatalok esetében, mellyel elkerülhetővé válhatna a bűnözői spirálba való bekerülésük.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1) Báthory Z., Falus I. (szerk.) (1997). *Pedagógiai Lexikon II. kötet*. Keraban Könyvkiadó, Budapest
- 2) Berta J. (2010). *A 12-17 évesek érték- és modellpreferenciái a médiahasználat függvényében*. Doktori (Ph.D.) disszertáció.
- 3) Boros J., Csetneky L. (2002). *Börtönpszichológia*. Rejtjel Kiadó, Budapest
- 4) Buckingham, D. (2002). *A gyermekkor halála után: felnőni az elektronikus média világában*. Helikon Kiadó, Budapest
- 5) Gerbner, G. (2000). *A média rejtett üzenete*. Budapest, Osiris

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

- 6) Koncz I., Nagy A. (2002). *A média pedagógiai és pszichológiai problémái*. Pedagógiai Pszichológia II., Szentendre
- 7) Mérei F., V. Binét Á. (1999). *Gyermeklélektan*, Medicina Könyvkiadó, Budapest
- 8) Mérei F. (2001). *Közösségek rejtett hálózata*, Osiris Kiadó, Budapest
- 9) Nagy Á., Székely L. (2010). *Családon innen, iskolán túl*. Excenter Kutatási Központ, Budapest
- 10) Pikó B. (2004.). *Csoporthatások a serdülők identitás formálódásában, kapcsolati struktúrájában és egészség-magatartásában*. Pszichoterápia 2004/13. 16-22.
- 11) Popper P. (1970). *A kriminális személyiségzavar kialakulása*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- 12) Sallai É. (1996). *Tanulható-e a pedagógus mesterség?*. VE Egyetemi Kiadó, Veszprém
- 13) Solt Á. (2004). *Bűncselekmények fiatal tettesei – bűnös fiatalok tettei*. (online) Elérhető: <https://www3.cepol.europa.eu/dspace/bitstream/123456789/4659/1/solt.pdf> [2013. 11. 28.]
- 14) Somlai P. (1997). *Szocializáció. A kulturális átörökítés és a társadalmi beilleszkedés folyamata*. Corvina Kiadó, Budapest
- 15) Szegál B. (2007). *Szocializáció és reszocializáció a börtönben*. Börtönügyi Szemle 2007/3. 25-38.
- 16) Talyigás J. (szerk.) (2010). *Az internet a kockázatok és mellékhatások tekintetében*. Scolar Kiadó, Budapest
- 17) Teleki B. (szerk.) (1997). *Családetika*. BEPF, Sopron
- 18) Teleki B. (2010). *Szocializáció – erkölcsi, társadalmi és családi élet alapja*. BPK, Sopron
- 19) Ranschburg J. (2006). *Áldás vagy átok? Gyerekek a képernyő előtt*. Saxum, Budapest
- 20) Vajda Zs. (1994). *Nevelés, pszichológia, kultúra*. Dinasztia Kiadó, Budapest
- 21) Vajda Zs. (1997). *A társas kapcsolatok és viselkedés fejlődése a kisiskolás kortól a serdülőkorig*. In: *Az iskola pszichológiai jelenségvilága*. (szerk. Mészáros A.) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 120–136.
- 22) Vajda Zs., Kósa É. (2005). *Neveléslélektan*. Osiris Kiadó, Budapest
- 23) Volentics A. (1999). *Gyermekvédelem és reszocializáció*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- 24) Zrínszky L. (2002). *Nevelésmélelet*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest